

Pál levele Filemonhoz

Ezt a levelet Pál apostol a kolossébeliekhez írott levéllel egyidőben írta Filemonnak, aki Kolossében élt. Abban a levélben Pál megemlíttette, hogy a levelet Tükhikossal küldi el, és azt is megírta, hogy Onézimosz is vele együtt fog menni hozzájuk.

A Filemonhoz írt levél egyik szereplője Onézimosz, aki régen Filemon rabszolgája volt, és miután pénzt lopott Filemontól, megszökött tőle. Pál most ezzel a levéllel visszaküldi Onézimoszt Filemonhoz, és ezt a levelet küldi közbenjárásként azért, hogy Filemon úgy fogadja őt vissza, mint egy testvért a Krisztusban, nem pedig mint egy rabszolgát.

Pál ezt a levelet a börtönben írta, és ebben nemcsak arra kéri meg Filemont, hogy legyen kegyes Onézimoszhoz, hanem arra is, hogy készítsen elő Pálnak egy helyet, hogy legyen hol lakjon, ha majd kiszabadul a börtönből.

Pál, Krisztus Jézus foglya

A Biblia azt írja, hogy akármit csinálunk, azt mindig Isten dicsőségére tegyük. Pál a szolgálata alatt Jézus Krisztust szolgálta, és ennek következtében az életét teljesen Jézus Krisztusnak vetette alá. Ezért bármi is történt vele, soha nem vette személyesen magára, hanem mindent az Úrnak és az Úrért végzett.

Mi keresztények sokszor hajlamosak vagyunk saját magunkra venni azokat a meghurcoltatásokat, amelyek Jézus Krisztus ügye miatt ránk zúdulnak. Ha megosztom a hitemet az emberekkel és tanubizonytságot teszek nekik, de ők közben eszetlenségnek mondják az én hitemet, akkor hajlok arra, hogy a megjegyzéseiket személyes sértésnek vegyem. Ehelyett észre kellene vegyem, hogy az ellenségeskedés nem nekem szól, hanem az általam képviselt Uramnak. Szerintem nagyon fontos, hogy a fejünkben tisztán lássuk mindezt.

Amikor a korai egyházban megverték az apostolokat, és azt mondták nekik, hogy többé ne prédikáljanak Jézus nevében, akkor ők örültek annak, hogy méltónak találtattak arra, hogy Jézus Krisztusért szenvedhessenek. Pál a saját szenvedéseiről azt írja, hogy ezek a Krisztus elleni meghurcoltatásokat szaporítják.

Ebben a levélben Pál nem Róma fogjaként ír magáról, mert Róma nem tudta fogva tartani sem őt, sem az Isten Lelkének munkáját Pál életében. Amikor mi úgy látjuk, hogy Krisztus Jézus foglyai vagyunk, akkor a dolgokat teljesen új megvilágításban látjuk. Képesek vagyunk elfogadni a szenvedést, ha rájövünk, hogy mindezt az Úrért tesszük, az Ő nevében és az Ő ügyéért.

Amikor Pál az efezusi vénekhez beszélt, azt mondta nekik, hogy az Úr szolgálatában van velük együtt. Mi is rá kell jöjjünk, hogy az Úr a mi felettesünk, Őt szolgáljuk, és bármi is kerül az utunkba, az mind Őmiatta, az Ő dicsőségéért van, és a szolgálatunk eredménye is az Övé.

és Timóteus, a testvér

Amikor Pál a kolossébelieknek levelet írt, akkor a saját neve mellé odaírta a Timóteusét is, mert őt jól ismerték Kolossében, hiszen korábban Pállal együtt ott szolgált. A Filemonhoz írt levele végén Pál odaírja a többiek nevét is, *Márk, Arisztarkhosz, Démász és Lukács, az én munkatársaim*. Ugyanezeket a neveket foglalja bele a kolossébeliekhez írt levél köszöntő soraiba, ebből tudhatjuk azt, hogy mindkét levelet egyidőben írta.

Filemonnak, a mi szeretett testvérünknek és munkatársunknak, Appiának, a mi testvérünknek

Valószínű, hogy Appia Filemon felesége volt.

Arkhipposznak, a mi bajtársunknak

Egyes kommentárok szerint Arkhipposz Filemon fia lehetett, és ő is Krisztus szolgája volt, akit Pál bajtársaként említ. A bajtárs kifejezést az evangélium hirdetői egymás megszólítására is használták.

és a házában levő gyülekezetnek.

Filemonnak Kolossében legalább egy házicsoportja kellett legyen, hiszen Pál külön írt egy levelet a kolossébeli egyháznak is, de itt a Filemon házában levő gyülekezetet köszönti.

A korai egyháznak nem voltak épületei, ezért nagyon gyakran lakóházakban gyűltek össze. A gyülekezet leggyegyszerűbb formája két-három embert jelentett, akik Jézus nevében gyűltek össze. Jézus azt mondta, hogy jelen lesz egy ilyen gyülekezetben: *Mert ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben: ott vagyok közöttük.*

Kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól. Hálát adok mindenkor az én Istenemnek, amikor megemlékezem rólad imádságaimban,

Az Isten által használt emberek, többek között az imádság emberei, és Pál leveleiben nagyon gyakran említi saját imádságait. Minden egyes levélben leírja, hogy folyamatosan imádkozik, és egyes levelekben azt is írja, hogy éjjel-nappal közbenjár értük.

Pál egy imádsággal teli életet élt. Folyamatosan imádkozott, mivel tudatában volt az imádság erejének. Ő a római börtönben ülve oda volt láncolva egy római őrkatonához, de Róma nem tudta megállítani az ő Jézus Krisztusról tett bizonyágtételeit, mert Pál imádságon keresztül minden általa megalapított gyülekezetben folytatni tudta a munkáját.

Az imádsággal kapcsolatban az az érdekes dolog, hogy a szolgálattal ellentétben nem helyezkötött. Azt gondoljuk sokan, hogy az Úr szolgálata talán az egyik legfontosabb dolog az életünkben, de ennél fontosabb az imádság, mert sokszor megtörténik, hogy általunk nem befolyásolható dolgok miatt a szolgálatunk kis területre korlátozódik.

Igy volt ez Pállal is, hiszen amikor a börtönben ült, akkor az ő szolgálata is nagyon korlátozottá vált. De Pál imáinak erejét senki sem tudta megállítani, és így igen erőteljes imaszolgálatot folytatott minden egyes gyülekezetért és az ottani vezetőkért is folyamatosan imádkozott az Úr előtt.

mert hallok a te hitedről és szeretetedről, amely az Úr Jézus és minden szent iránt van benned

Filemon tehát egy áldott testvér volt Krisztusban, akiért Pál köszönetet mondott Istennek, mert hallotta az ő hitének hírért és annak tanubizonyosságát. A Filemon hitéről tett tanubizonyosság az egyházért és a szükségben szenvedőknek nyújtott szolgálatairól szólt.

Jakab azt mondta, hogy *meg fogom neked mutatni cselekedeteim alapján a hitemet*. Pál itt Filemonnak a cselekedetei alapján bizonyított hitéről beszél, amely abban nyilvánult meg, hogy Filemon megosztotta saját javait a hívő közösséggel.

és imádkozom azért, hogy a hitünkben való közösséged eljuttasson téged mindannak a jónak a megismerésére, amely Krisztusért van bennünk.

A közösség szó itt a saját javainak közössé tételére utal. Valószínűleg Filemon egy nagyon gazdag ember lehetett, mert rabszolgái voltak, de ugyanakkor olyan ember volt aki hajlandó volt megosztani a tulajdonát azokkal, akiknek kevesebb volt, ezáltal tanubizonyosságot téve Jézus Krisztusnak az ő életében végzett munkájáról.

A te szeretetedben sok örömünk és vigasztalásunk volt, mert a szentek szíve felüdült általad, testvérem.

Most pedig Pál rátér a fő témára, Onézimoszra:

Krisztusban tehát egészen nyíltan megparancsolhatnám neked azt, ami kötelességed volna, a szeretet miatt azonban inkább csak kérlek

Pál egy apostol volt, és így bárkinek megparancsolhatta volna, hogy megtegyen ezt vagy azt, de ennek ellenére alázatosan kért. Jézus azt mondta a tanítványainak, hogy a pogányok nagyon szerettek basáskodni, szerették megmutatni, hogy ők az urak, de Jézus arra kérte őket, hogy ne tegyék ezt, hanem *aki első akar lenni közöttetek, az legyen mindenki rabszolgája.*

Pál alázatos kérésével Filemon szeretetére számít, arra az együttérzésre, amelyet ez az ember már bizonyított. Mennyivel jobb, ha valaki a szeretet magasabbrendűségére számítva közelít!

Igaz, hogy vannak olyanok, akiket a szeretet nem mozdít meg, és a Biblia azt mondja, hogy van akit félelem árán kell megmenteni. Vannak olyan lelkészek, akik ezt aztán nagyon szívre veszik, és az embereket minden vasárnap a pokol fenekére küldik, hogy hátha néhányan félelemből megtérnek.

Van egy másik vers is viszont, amely így szól: *Isten jósága megtérésre ösztönöz.* Igaz, hogy vannak olyanok, akik félelemből térnek meg, de a félelem egy alacsonyrendű motiváció fajta.

Pál azt mondta, hogy „Krisztus szeretete kötelez engem”, amely egy sokkal magasabbrendű motiváció, és erre utal itt a Filemonhoz írt sorokban is.

mert ilyen vagyok én, az öreg Pál, most még fogoly is Krisztusért.

Mennyi idős lehetett Pál? Valószínű, hogy ő ekkor az ötvenes éveinek végén vagy a hatvanas éveinek elején járt, de olyan sokat szenvedett Krisztus miatt, hogy a teste egy roncs volt, és gyakran beszélt az őt gyötrő sok betegségről. Ezért mondja magáról, hogy öreg.

Kérlek pedig téged az én fiamért, akit a fogságban szültem, Onézimoszért,

Bizonyára az Onézimosz név hallása, olvasása igen heves reakciót válthatott ki Filemonból, hiszen egy szökött rabszolga volt, aki szökése előtt pénzt is lopott tőle. Bizonyára te is haragudnál arra az emberre, akiben megbíztál, és aztán hirtelen úgy távozik tőled, hogy ellopja a pénzedet.

Amikor Huntington Beach-en laktunk bekopogott hozzánk egy öreg ember és segítséget kért tőlünk. Befogadtuk magunkhoz egy időre, szállást készítettünk neki, etettük és adtunk neki egy kis pénzt is. Egy napon hazajöttünk, és láttuk, hogy elment, de ugyanakkor a szerszámgépeim is hiányoztak.

Ha a történetek után hónapokkal később megemlézték előttem az ő nevét, azonnal felforrt a vérem. Nagyon szerettem volna ismét kézre keríteni azt a fickót, mert a szerszámokat még a repülőszerencsétlenségben meghalt öcsémtől örököltem, és nagyon szerettem velük dolgozni. Nem vehettem soha olyan drága gépeket, de a mikor ezeket megkaptam, akkor nagyon nagy becsben tartottam azokat – ez a fickó pedig meglépett velük, miután annyi jót tettünk vele.

Valószínű, hogy Filemon is ugyanígy reagált az Onézimosz névre: bárcsak egyszer rátehetném a kezemet arra a fickóra. Pál nagyon óvatosan említi Onézimosz nevét a mondat végén:

Kérlek pedig téged az én fiamért, akit a fogságban szültem, Onézimoszért

Védelme alá helyezi a nevet, utalva arra, hogy ez az ember megváltozott. Ez az a változás, amely mindig bekövetkezik, amikor valakinek az élete Jézus Krisztus uralma alá kerül. Pál most elkezdi beszélni arról a változásról, amely Onézimosz életében történt, ugyanakkor a saját fiának nevezi őt.

aki egykor neked haszontalan volt, most pedig neked is, nekem is hasznos.

Visszaküldöm neked őt, vagyis az én szívemet, pedig magamnál szerettem volna tartani, hogy helyetted szolgáljon nekem az evangéliumért szenvedett fogságomban.

Tudom Filemon, hogy a fogságomba szeretnél nekem szolgálni, de Onézimosz téged képviselve teszi ezt helyetted. Pál őt mindenféle munkára használta, mivel ez idő alatt láncokban raboskodott. Ezért Onézimoszsal elküldte a leveleket a gyülekezeteknek, aki aztán válaszleveleket is hozott neki.

Onézimosznak rabszolgaként igen sanyarú sorsban volt része, mint minden rabszolgának. A világon az egyik legszörnyűbb dolog az volt, hogy egy ember a saját embertársát rabszolgasorsra juttassa. A szívem fáj azokért az emberkért is, akik az állam rabszolgái lettek a kommunista országokban.

A római birodalomban a rabszolgaság egy szörnyű bűncselekmény volt az emberiség ellen. Amikor Pál ezt a levelet írta, akkor a birodalomban 60 millió rabszolga élt. Mindig féltek attól, hogy ez a 60 millió ember fellázad, és ez egy állandó fenyegetettséget jelentett a római birodalomnak.

Ezért amikor egy rabszolga az engedetlenség legkisebb jelét mutatta, akkor hihetetlenül keményen bántak vele, nem is beszélve arról, ha elszökött az urától. Ennek a következménye általában halálbüntetés volt azért, hogy a többi rabszolgát elrettentse a hasonló cselekedetektől. A legkevesebb ami történhetett a szökés után az volt, hogy egy F betűt sütöttek a homlokába, hogy mindig a „fugetivos”, avagy szökött jelzőt viselje.

Egy rabszolgának nem lehetett semmilyen tulajdonjoga, és semmi más joga sem. Senkihez sem fordulhatott a bajaival, ha megverték, ha kirabolták, senki nem védhette meg. A rabszolga ura egyedül rendelkezett az élete felett, és bármely pillanatban véget vethetett az életének, anélkül, hogy felelősségre vonható lett volna bárki részéről. A rabszolgákat gyakran verték meg, a legnyomorúságosabb körülmények között laktak, és felügyelőik élvezettel kínozták őket.

Pál az efezusi levélben kéri a rabszolgatartókat, hogy bánjanak szeretettel és kegyelemmel a rabszolgáikkal, viszont Filemonnál külön közben kell járjon Onézimoszért, mert Filemon, ha akarta volna, akkor megölethette volna őt, vagy akár a homlokára is süthette volna az F betűt a szokásoknak megfelelően, de Pál azt mondja, hogy

*Visszaküldöm neked őt, vagyis az én szívemet,
pedig magamnál szerettem volna tartani, hogy helyetted szolgáljon nekem az evangéliumért szenvedett fogságomban.
Döntésed nélkül azonban semmit sem akartam tenni, hogy jótetted ne kényszerű, hanem önkéntes legyen.*

Isten semmit sem akar tőlünk kényszerűségből, nyomás hatására kapni. Ő sohasem használ erőszakot az emberekkel szemben, viszont az emberek gyakran ezt teszik. Én magam is gyakran kapok olyan levelet, amiben kényszeríteni akarnak arra, hogy pénzt küldjek az evangelizálóknak. Pontosán megírják, hogy mennyit küldjek, és azt javasolják, hogy ha nincs annyi pénzem, akkor menjek a bankba és vegyek fel kölcsönt, hogy elküldhessem nekik, hogy „kimentsem Istent abból a csődből, amiben most éppen van, mert a múlt hónapban túl sokat költött.”

Pál azt mondta, hogy semmit sem akarok manipuláció hatására kapni tőletek. Filemonnak is azt írja, hogy azért küldi vissza Onézimoszt hozzá, hogy ha jót akar tenni, akkor azt ne kényszerűségből, hanem önkéntesen tehesse.

A korintusiakhoz írt levelében Pál azt írja az adakozásról, hogy ne kényszerűségből vagy nyomás miatt adakozzanak: *Mindenki úgy adjon, ahogyan előre eldöntötte szívében, ne kedvetlenül vagy kényszerűségből, mert „a jókedvű adakozót szereti az Isten”.*

Csak azt add az Istennek, amit jókedvedből adsz, amit nem adnál jókedvűen, azt tartsd meg magadnak.

Az Isten semmit sem akar kapni a morgolódo emberektől, és én megértem ezt, mert én sem szeretem, ha az emberek kedvetlenül adnak bármit is. Kaptam már az emberektől dolgokat úgy, hogy később hallottam másoktól, hogy sajnálták, hogy nekem adták azokat. Fogtam az egészet, visszavittem és mondtam nekik, hogy nincs ezekre szükségem, vegyék vissza. Csak akkor adjanak, ha szeretnek adakozni, de ha ezt nem teljesen önszántukból teszik, akkor jobb ha nem adnak semmit.

Ha szolgálni akarjátok Istent, ha adakozni akartok neki, akkor tegyétek ezt örömteli, boldog és jószándékú szívvel. Ellenkező esetben ne adjatok, mert amúgysem kaptok semmi jutalmat ezért.

Hiszen talán azért szakadt el tőled egy időre, hogy örökre visszanyerd

Gyakran, amikor csalódásaink vannak, akkor nem tudjuk, hogy Isten mit akar kimunkálni az életünkben. Amikor Onézimosz elszökött a pénzzel, akkor Filemon nagyon mérges lehetett, és bizonyára azt kérdezte, hogy miért engedte meg Isten, hogy őt így megrövidítse és elszökjön.

Pál erre azt mondja, hogy lehet, hogy mindez csak azért történt, mert Isten így tudta Onézimoszt elérni Jézus Krisztus evangéliumának segítségével. Lehet, hogy azért vesztetted el egy kis időre, hogy majd örökre visszakapd, mert Rómában ismerte meg Jézus Krisztust, és most egyik örökkévaló testvérünké vált a Krisztusban.

A hippai időkben ezer és ezer fiatal hagyta el az otthonát, sokan elszöktek otthonról, és a szülők nagyon csalódottak voltak emiatt. Aztán a fiatalok közül sokan befogadták Jézus Krisztust, hogy ezáltal kapjanak választ az élet értelmének kérdéseire. A szüleik egy kis időre elvesztették ugyan őket, hogy aztán örökre Krisztus testvéreiként nyerhessék vissza gyerekeiket.

Megtörténik az, hogy néha a férj vagy a feleség megy el otthonról, és nagyon nagy a szomorúság, de sohasem tudhatod, hogy Isten éppen min munkálkodik. Lehet, hogy egy időre elmentek, hogy Isten egy örökkévaló munkát végeztesen az életünkben, hogy végül úgy lehessenek együtt házastársak, ahogy Isten szeretné.

Nagyon fontos, hogy minden lépésünket az Úrnak szenteljük, és be kell ismerjünk, hogy Ő ura minden helyzetnek. Az életem az Ővé, és imádkozom, hogy munkálja ki az Ő tervét az életemben. Ahelyett, hogy bosszúsak és csalódottak lennénk, sokkal jobb, ha elismerjük, hogy Ő ellenőrzi az életünk minden helyzetét. Igaz, hogy nem mindig tudjuk, hogy mit csinál, de bízunk benne.

Itt lép be a hit a képbe, mert ha csak akkor hiszek Istennek, amikor látom, hogy mire készül, vagy amikor megértem, hogy min munkálkodik – ez nem nevezhető hitnek. A hit arról szól, hogy amikor úgy tűnik, hogy a dolgok teljesen ellenem fordulnak, akkor is bízom Istenben.

Jákob is így kiáltott fel: „Minden dolog ellenem fordult!”, de nem volt igaza, mert nem tudta az igazságot, hogy az élete legboldogabb pillanatai közvetlenül ezután következtek.

Nem tudta, hogy az Egyiptomban levő kegyetlenek és keménynek tűnő felügyelő, az ő József fia, akit évek óta siratott, és hamarosan meg fogja tudni, hogy ő él, és a karjába borulhat. Nem látta a teljes képet, csak annak egy részét, és ezért kiáltott fel olyan kétségbeesetten.

Mi is gyakran csak a teljes kép egyik részét látjuk, és kétségbeesünk, mert nem ismerjük a teljes történetet. De nem kell kétségbeesni, csak várni az Úrra, bízni benne, és megengedni, hogy Ő dolgozza ki a saját tervét, amely sokkal bölcsőbb annál, mint amit mi valaha is kigondolhattunk volna.

Nagyon fontos, hogy megtanuljuk a dolgainkat az Úr kezébe adni, még azokat is, amelyek látszólag ellenünk fordultak. Pál igen jól kigondolt eszmefuttatása szerint tehát Onézimosz azért szökött meg Filemontól, hogy most Krisztusban levő testvéreként terhessen vissza hozzá, és így vele lehessen az örökkévalóságig. A végeredmény az, hogy valamikor haszontalan volt, de most már hasznos mindannyiuk számára.

most már nem úgy mint rabszolgát, hanem rabszolgánál jóval többet: aki nekem is, de sokkal inkább neked, testi értelemben is és az Úrban is szeretett testvéred.

Pál itt nemcsak megbocsájtást kér Filemontól, hanem azt, hogy szabadítsa fel Onézimoszt a rabszolgaságából.

Ha tehát engem társadnak tartasz, fogadd őt úgy, mint engem.

Ugyanazzal a kedvességgel és ugyanazzal a szeretettel fogadd őt, mint engem, és tedd vele azt, amit velem tennél,

Ha pedig valamivel megbántott vagy tartozik, azt nekem számítsd fel.

Én, Pál, saját kezemmel írom ezt, megadom neked!

Itt Pál közbenjáróként mutatja be önmagát, aki Filemonnál jár közben egy olyan haszontalan szolgálért, aki most Krisztus hitére tért, és azt kéri, hogy szabadítsa fel, és úgy fogadja őt, mintha Pál maga menne hozzá. Ugyanakkor bocsásson meg neki minden tartozást, amit Pál maga fog megtéríteni.

A Biblia azt írja, hogy Jézus a végsőig képes üdvözíteni, mert az örökkévalóságban közbenjár értünk. Ézsaiás azt prófétálta, hogy Jézus közben fog járni a vétkezőkért.

Pál a római levél 8.-ik fejezetében azt írja: *Ki ítélne kárhozatra? A meghalt, sőt feltámadt Jézus Krisztus, aki az Isten jobbán van, és esedezik is értünk?* Jézus nem ítél el minket, és nem is fog soha.

Jézus azt mondta, hogy „Nem azért jöttem, hogy elítéljem a világot, hanem azért, hogy a világ általam üdvözljön.” Ő folyamatosan közbenjár értünk.

És ahogy Pál is közbenjárt Onézimusért, úgy jár közben Jézus is értünk: „Atyám, azt akarom, hogy ne bűnősként fogadd őket, hanem megtisztult testvéreként, akik a Te örökkévaló fiaid lettek. Azt akarom, hogy úgy bánj velük, mint ahogy ezt velem teszed: velem együtt dicsőítsd meg őket, ültessd őket oda, ahova engem ültettél a mennyekben, önts ki rájuk az áldásaidat, jóságodat, kegyelmedet. Ha bármivel is tartoznak neked, akkor azt én, Jézus megadom neked.” Minden bűnömet ezért Jézusnak számította be Isten, aki mindent megfizetett neki.

Azt ugyanis nem akarom mondani, hogy önmagaddal is tartozol nekem.

Valószínű, hogy Pál maga segítette megtéréshez Filemont úgy, hogy megosztotta vele Jézus Krisztus csodálatos evangéliumát, és ezért Filemon tartozott Pálnak a saját életével.

Bizony, testvérem, bárcsak hasznodat vehetném az Úrban! Nyugtasd meg az én szívemet Krisztusban.

Engedelmességemben bízva írok neked, mert tudom, hogy többet is megteszel annál, amit mondok.

Ez egy olyan feltételezést sejtető mondat, amelyet igen gyakran használnak az értékesítések során.

Például itt van egy boltos, aki törülközőt akar venni. A kereskedő előveszi legjobbakat, megmutatja, majd előveszi a rendelési füzetet, és azt kérdezi, hogy milyen színeket parancsol, és ezáltal már feltételezi, hogy vásárolni fog.

Itt Pál is ezt a feltételező kijelentést használja, hogy Filemon meg fogja tenni azt, amit Pál kér Onézimossal kapcsolatban, sőt még annál többet is.

A levél zárása következik:

Egyúttal készíts szállást is nekem, mert remélem, hogy imádságotokért ajándéku kaptok engem.

*Köszönt téged Epafrász, fogolytársam a Krisztus Jézusban,
Márk, Arisztarkhosz, Démász és Lukács, az én munkatársaim.
Az Úr Jézus Krisztus kegyelme a ti lelketekkel!*

Atyám, nagyon hálásak vagyunk a mi főpapunkért, Jézus Krisztusért, aki értünk jár közben a mennyekben. Hálásak vagyunk Uram, hogy meghallgattad a mi ügyünket, és úgy döntöttél, hogy képviselsz minket az Atya előtt.

Szeretünk téged és nagyon értékeljük mindazt, amit értünk tettél, és köszönjük neked, hogy egy napon majd hibátlanul mutatsz be minket Isten dicsőségének. Oly jó vagy hozzánk, Urunk!